

Ounastähti Kehittämiskuntayhtymä / Tilapäinen valiokunta

Tilapäisen valiokunnan 5. kokous

Aika: 13.4.2023 klo 9.00

Paikka: Teams-kokous

Läsnä: Marita Toivanen, puheenjohtaja

Kalle Pyykkö, varapuheenjohtaja

Eemeli Kajula, jäsen

Esa Airola, asianajaja, Bird & Bird Asianajotoimisto Oy

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.00.

2. Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Ounastähti kehittämiskuntayhtymän hallintosäännön mukaan avattuaan kokouksen puheenjohtaja toteaa läsnä olevat sekä onko kokous laillisesti koolle kutsuttu ja päätösvaltainen.

Päätösehdotus: Tilapäinen valiokunta toteaa läsnäolijat sekä kokouksen laillisesti koolle kutsutuksi ja päätösvaltaiseksi.

Päätös: Todettiin läsnäolijat sekä kokous laillisesti koolle kutsutuksi ja päätösvaltaiseksi.

3. Sihteerin valinta sekä pöytäkirjan pitäminen ja tarkastaminen

Ounastähti kehittämiskuntayhtymän hallintosäännön mukaan pöytäkirjan pitämisestä ja sisällöstä vastaa toimielimen puheenjohtaja. Jos puheenjohtaja ja pöytäkirjanpitäjä ovat eri mieltä kokouksen kulusta, pöytäkirja laaditaan puheenjohtajan näkemyksen mukaan. Pöytäkirjan allekirjoittaa puheenjohtaja ja varmentaa pöytäkirjanpitäjä. Pöytäkirja tarkastetaan toimielimen päättämällä tavalla.

Todettiin, että puheenjohtaja on ensimmäisessä kokouksessa hänelle annetun valtuutuksen nojalla hankkinut tilapäisen valiokunnan lainopilliseksi avustajaksi ja sihteeriksi asianajaja Esa Airolan Bird & Bird Asianajotoimisto Oy:stä.

Päätösehdotus: Tilapäinen valiokunta päättää, että tässä kokouksessa sihteerinä ja pöytäkirjan pitäjänä toimii asianajaja Esa Airola ja pöytäkirja tarkistetaan siten, että kaikki läsnäolijat allekirjoittavat pöytäkirjan.

Päätös: Valiokunta päätti esityksen mukaisesti

4. Esityslistan hyväksyminen

Päätösehdotus: Valiokunta hyväksyy kokouksen esityslistan

Päätös: Valiokunta päätti esityksen mukaisesti

5. Tilapäisen valiokunnan päätösehdotuksen käsittely

Tilapäisen valiokunnan tehtävänä on valmistella päätösehdotus yhtymäkokoukselle. Kuntalain 35 §:n mukaan Tilapäisen valiokunnan on hankittava sen valmisteltaviin kuuluvissa asioissa kuntayhtymän hallituksen lausunto.

Päätösehdotus: Valiokunta päättää tilapäisen valiokunnan päätösehdotuksesta ja loppuyhteenvedosta. Valiokunta päättää päätösehdotuksen ja loppuyhteenvedon lähettämistä kuntayhtymän hallitukselle lausuntoa varten.

Päätös:

Käytiin läpi edellisessä kokouksessa käydyin keskustelun pohjalta laadittu luonnos päätösehdotuksesta ja loppuyhteenvedosta. Keskusteltiin asiasta.

Valiokunta päätti hyväksyä päätösehdotuksen ja loppuyhteenvedon, joka liitetään pöytäkirjan liitteeksi (liite 1). Todettiin, että nämä edellyttävät vielä kuitenkin yhtymähallituksen lausunnon hankkimista.

Päätettiin lähettää päätösehdotus ja loppuyhteenvedo kuntayhtymän hallitukselle kuntalain 35 §:n mukaisen lausunnon hankkimista varten. Päätettiin, että lausuntopyyntö lähetetään 13.4.2023 ja lausuntopyyntöön pyydetään vastausta viimeinen 30.4.2023 mennessä.

6. Valiokunnan seuraava kokous

Päätösehdotus: Valiokunta päättää seuraavien kokousten ajankohdista.

Päätös: Päätettiin pitää seuraava kokous 3.5.2023 klo 8 alkaen.

7. Muut esille tulevat asiat

Päätösehdotus: Tilapäinen valiokunta ottaa käsiteltäväksi puheenjohtajan tai jäsenten esille ottamat muut asiat.

Päätös: Todettiin, että tässä kokouksessa ei ole muita esille tulevia asioita.

8. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 9.42.

VAKUUDEKSI

DocuSigned by:
 Marita Toivanen
A3D1A74E4383482...
Marita Toivanen
puheenjohtaja

DocuSigned by:
 Kalle Pyykkö
CC3F871C348D44D...
Kalle Pyykkö
varapuheenjohtaja

DocuSigned by:
 Eemeli Kajula
E2E5CF00C4104C2...
Eemeli Kajula
jäsen

DocuSigned by:
 Esa Airola
568330DC3A3D40D...
Esa Airola
sihteeri

Liitteet: Liite 1: Tilapäisen valiokunnan päätösehdotus ja loppuyhteenveto

Ounastähti Kehittämiskuntayhtymä / Tilapäinen valiokunta

TILAPÄISEN VALIOKUNNAN MUISTIO

Sisällys

1.	Tilapäisen valiokunnan asettaminen	1
2.	Kuntayhtymän johtajan irtisanominen epäluottamuksen perusteella	2
2.1	Sovellettava lainsäädäntö.....	2
2.2	Menettelyn vaiheet.....	2
3.	Tilapäisen valiokunnan työskentely	3
4.	Tilapäisen valiokunnan keräämä kirjallinen aineisto ja asian selvittäminen	3
4.1	Saadut selvitykset.....	3
4.2	Esitetyt seikat, joiden vuoksi epäluottamusta ei ole syntynyt	4
4.3	Esitetyt seikat, joihin luottamuksen menetys perustuu.....	5
4.4	Yhteenveto saaduista selvityksistä.....	6
5.	Asianosaisen kuuleminen.....	7
5.1	Välikankaan lausunto.....	7
6.	Loppuyhteenveto	8
6.1	Asian arvioinnin lähtökohtia.....	8
6.2	Tilapäisen valiokunnan esitys yhtymäkokoukselle.....	9
6.3	Esityksen perustelut.....	10

1. TILAPÄISEN VALIOKUNNAN ASETTAMINEN

Kuntalain 64 ja 35 §:ien mukaan kysymys tilapäisen valiokunnan asettamisesta tulee vireille kuntayhtymässä yhtymähallituksen tai sitä vastaavan toimielimen esityksestä. Ounastähti Kehittämiskuntayhtymän hallitus on tehnyt asiaa koskevan aloitteen hallituksen kokouksessa 5.10.2022 ja yhtymäkokous päätti 28.10.2022 hallituksen esityksen mukaisesti asettaa keskuudestaan kuntalain 35 §:ssä tarkoitetun tilapäisen valiokunnan valmistelemaan Heli Välikankaan irtisanomista tai muihin tehtäviin siirtämistä koskevaa asiaa.

Yhtymäkokouksen päätöksen mukaisesti tilapäiseen valiokuntaan nimettiin seuraavat jäsenet:

<u>Valiokunnan jäsen</u>	<u>Varajäsen</u>	
Marita Toivanen	Pirkko Jauhojärvi	Kittilä
Eemeli Kajula	Riku Tapio	Rovaniemi
Kalle Pyykkö	Eini Kivilompolo	Sodankylä

Valiokunnan puheenjohtajaksi nimettiin Marita Toivanen ja varapuheenjohtajaksi Kalle Pyykkö.

2. KUNTAYHTYMÄN JOHTAJAN IRTISANOMINEN EPÄLUOTTAMUKSEN PERUSTEELLA

2.1 Sovellettava lainsäädäntö

Asiaan liittyvät kuntalain säännökset ovat:

- Kuntalaki 35 § Tilapäinen valiokunta
- Kuntalaki 43 § Kunnanjohtajan irtisanominen tai siirtäminen muihin tehtäviin
- Kuntalaki 64 § Kuntaa koskevien säännösten soveltaminen kuntayhtymässä
- Kuntalaki 93 § Valtuustoasioiden valmistelu

Lisäksi tilapäisen valiokunnan työskentelyssä tulee ottaa huomioon ainakin seuraavat hallintolain määräykset:

- Hallintolaki 6 § Hallinnon oikeusperiaatteet
- Hallintolaki 11 § Asianosainen
- Hallintolaki 31 § Selvittämismääräaika
- Hallintolaki 33 § Selvityksen antamiselle asetettava määräaika
- Hallintolaki 34 § Asianosaisen kuuleminen
- Hallintolaki 42 § Tietojen kirjaaminen
- Hallintolaki 43 § Päätöksen muoto
- Hallintolaki 45 § Päätöksen perusteleminen

2.2 Menettelyvaiheet

Kuntalain mukaan valtuusto voi irtisanoa kunnanjohtajan tai siirtää hänet muihin tehtäviin, jos hän on menettänyt valtuuston luottamuksen (Kuntalaki 43 §). Säännöstä sovelletaan myös kuntayhtymän johtajaan (Kuntalaki 64.4 §).

Kunnassa kunnanjohtajan irtisanomisasia tulee vireille kunnanhallituksen esityksestä tai neljäsoosan valtuutetuista tehtyä sitä koskevan aloitteen. Asia voi tulla vireille kuntayhtymässäkin yhtymähallituksen tai sitä vastaavan toimielimen esityksestä. Yhtymäkokousedustajien aloitteella asiaa vireille pantaessa voidaan katsoa, että aloitteentekijöiden äänivallan - eikä lukumäärän - on oltava vähintään yksi neljäsoosa kaikkien jäsenkuntien äänivallasta yhtymäkokouksessa.

Asian valmistelu tapahtuu kuntalain 35 §:n mukaisesti tilapäisessä valiokunnassa. Tilapäisen valiokunnan on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Asiaa valmisteltaessa kuntayhtymän johtajalle on ilmoitettava, mihin luottamuksen menetys perustuu, ja varattava hänelle tilaisuus tulla kuulluksi. Kuntayhtymän johtajalle annetaan tiedoksi yhtymäkokouksen aloite tai yhtymähallituksen esitys sekä valiokunnan kokoama aineisto. Asianosaisen kuulemisen tarkemmat menettelysäännökset ovat hallintolain 6 luvussa.

Kuntayhtymän johtajan kuulemisen jälkeen valiokunta varaa vielä yhtymähallitukselle tilaisuuden antaa lausunto asiassa. (Kuntalaki 35.3 §)

Valmistelun päätteeksi valiokunta tekee yhtymäkokoukselle päätösehdotuksen.

Kuntayhtymän johtajan irtisanomiseen tai muihin tehtäviin siirtämiseen vaaditaan, että sitä kannattaa kaksi kolmasosaa kaikkien jäsenkuntien perussopimuksen mukaisesta yhteenlasketusta äänimäärästä.

3. TILAPÄISEN VALIOKUNNAN TYÖSKENTELY

Tilapäinen valiokunta on käsitellyt asiaa seuraavan prosessikuvauksen mukaisesti:

<u>Aika</u>	<u>Toimenpide</u>
13.12.2022	<u>1. Kokous:</u> Tilapäinen valiokunta järjestäytyi
19.1.2023	<u>2. Kokous:</u> Tilapäinen valiokunta hyväksyi selvityspyynnön tarvittavien selvitysten hankkimista varten ja listasi selvitystä varten kuultavat luottamushenkilöt
23.1.2023	<ul style="list-style-type: none">• Asian selvittämiseen liittyvien kuulemiskirjeiden lähettäminen
13.2.2023	<ul style="list-style-type: none">• Asian selvittämiseen liittyvän kuulemisen määräaika päättyi
16.2.2023	<u>3. Kokous:</u> Tilapäinen valiokunta kokosi saaduista selvityksistä yhteenvedon ja laati kuulemiskirjeen asianosaiselle ja päätti asianosaisen kuulemisesta
17.2.2023	<ul style="list-style-type: none">• Asianosaiselle lähetettiin kuulemiskirje yhteenvedosta ja saaduista selvityksistä
6.3.2023	<ul style="list-style-type: none">• Asianosaisen kuulemisen määräaika päättyi
6.4.2023	<u>4. Kokous:</u> Tilapäinen valiokunta käsitteli asianosaisen vastineen kuulemiskirjeeseen ja keskusteli loppuraportista
13.4.2023	<u>5. Kokous:</u> Tilapäinen valiokunta päätti loppuraportista ja lausuntopyyntöön hankkimisesta yhtymähallitukselle
	<ul style="list-style-type: none">• Yhtymähallitukselle lähetetään lausuntopyyntö
	<ul style="list-style-type: none">• Yhtymähallituksen kuulemisen määräaika päättyy
	<u>X. Kokous:</u> Tilapäinen valiokunta arvioi yhtymähallituksen mahdollisen lausunnon ja mikäli esille tulee vielä uusia asioita, asianosaista on kuultava vielä näistä asioista. Jos esteitä ei ole; Tilapäinen valiokunta valmistelee ja päättää yhtymäkokoukselle annettavasta esityksestä.

4. TILAPÄISEN VALIOKUNNAN KERÄÄMÄ KIRJALLINEN AINEISTO JA ASIAN SELVITTÄMINEN

4.1 Saadut selvitykset

Tilapäisen valiokunnan tehtävänä on asian valmistelevana toimielimenä hankkia asian ratkaisemiseksi sellaiset tarpeelliset tiedot ja selvitykset, jotka ovat olennaisia luottamuspulaa koskevan päätöksenteon kannalta. Tilapäinen valiokunta on pyytänyt

Ounastähti Kehittämiskuntayhtymän hallituksen jäseniltä ja varajäseniltä selvityksiä luottamuksen puolesta tai sitä vastaan puhuvista perusteista.

Tilapäinen valiokunta on saanut määräaikaan 13.2.2023 mennessä vastaukseksi 10 selvitystä. Selvityspyyntö lähetettiin yhteensä 12 hallituksen varsinaiselle tai varajäsenelle, joten kahden osalta vastauksia ei tullut määräpäivään mennessä.

Seuraavassa on esitetty saatujen vastausten perusteella yhteenveto luottamuksen puolesta tai sitä vastaan puhuvista perusteista. Saaduista vastauksista on koottu tähän pääkohdat ja varsinaiset selvitykset ovat muistion liitteenä.

4.2 Esitetyt seikat, joiden vuoksi epäluottamusta ei ole syntynyt

Vastaus 1

- Ei ole huomannut hallituksen kokouksissa mitään sellaista, mikä olisi vaikuttanut hallituksen työskentelyyn ja yhteistyöhön Välikankaan kanssa.
- Esitystä Välikankaan irtisanomiseksi tai muuhun tehtävään siirtämiseksi ei perusteltu, kun esitys tehtiin hallituksen kokouksessa.
- Kuntayhtymässä tehtiin viime vuonna 13.5.2022 erityinen tilintarkastus tilikaudelta 1.1.2019-31.12.2021 Ernst & Young Oy:n tilintarkastusyhteisön toimesta, eikä heilläkään ollut mitään huomautettavaa taloudesta ja tuloksesta tai toimitusjohtajan toiminnasta. Hallintoa oli hoidettu yhtymäkokousten päätösten mukaisesti. Kehittämiskuntayhtymän sisäisessä valvonnassa, riskienhallinnassa ja konserni-valvonnassa ei ole havaittu mitään huomautettavaa.

Vastaus 2

- En ole osallistunut tällä kaudella yhtymän kokouksiin, mutta edellisellä kaudella olen toiminut kokouksissa varajäsenenä. Niissä kokouksissa, joihin olen osallistunut minulla ei ole huomauttamista Välikankaan toiminnasta. Kokoukset ovat olleet hyvin valmisteltuja ja edenneet esityslistojen mukaisesti.

Vastaus 3

- Hallituksen kokouksessa 13.5. käytiin läpi hallituksen tilaama tilintarkastusyhteisön laatima konsultoiva arvio. Hallitus totesi, että hallintoa on hoidettu lain ja yhtymäkokouksen päätösten mukaisesti. Sisäisessä valvonnassa ja riskien hallinnassa ei havaittu huomautettavaa.
- En ole havainnut hallitustyöskentelyssä mitään ongelmia, enkä epäluottamusta Välikankaan työskentelyä kohtaan.
- Esitystä Välikankaan irtisanomiseksi tai muuhun tehtävään siirtämiseksi ei perusteltu, kun esitys tehtiin hallituksen kokouksessa.
- Minulla ei ole epäluottamusta Välikankaan toimintaan miltään osin. Kuntayhtymän asioita on hoidettu moitteettomasti, enkä ole kuullut kenenkään muunkaan moittivan Välikankaan työtä. Kokouksissa on hyvä henki ja ilmapiiri.

Vastaus 4

- Välikangasta ei ole huomautettu mistään, eikä mitään epäselvyyksiä hänen toiminnassaan ole koskaan havaittu. Välikangas on hoitanut tehtävänsä moitteettomasti, esitykset ovat olleet selkeitä ja häneltä on saatu kaikki pyydetyt vastaukset. Myös käytös on ollut kaikin puolin asiallista.
- En ole koskaan tarkastuslautakunnassa 12 vuoden aikana havainnut kenenkään jäsenen taholta epäluottamusta Välikangasta kohtaan. Myöskään edeltävät puheenjohtajat eivät ole kertoneet mitään muuta kuin hyvää Välikankaasta.

Vastaus 5

- Tietoni Välikankaan toiminnasta perustuvat pöytäkirjoihin. Tällä perusteella ei ole huomautettavaa.

4.3 Esitetyt seikat, joihin luottamuksen menetys perustuu

Vastaus 6

- Luottamukseni Välikankaan toimintaan on heikentynyt Lapin käräjäoikeuden tuomion R 22/624 jälkeen. Tuomion mukaan Välikangas on määrätty vahingonkorvauksiin Rovaniemen kaupungin sijoitustoimintaa koskevassa asiassa. Oikeuden mukaan Välikankaan menettely olisi täyttänyt virka-aseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistön, mutta syyteoikeus ehti vanhentua. Asian käsittely jatkuu hovioikeudessa.
- Välikankaan oikeudenkäynnit eivät suoranaisesti liity kuntayhtymän toimitusjohtajuuteen. Välikankaan asia heijastuu epäsuorasti koko hallituksen työskentelyyn ja eri kuntien antamaan omistajaohjaukseen. Esimerkiksi lokakuussa en suostunut allekirjoittamaan pöytäkirjaa, jossa päätettiin yksimielisesti esittää tilapäistä valio-kuntaa yhtymäkokoukselle, sen sisältämien virheellisyyksien vuoksi.
- Poliisi on saanut valmiiksi esitutkinnan liittyen Kylien kehittämissäätöön sijoituk-siin. Poliisi epäilee törkeää petosta, mutta ei kerro henkilön nimeä. Säätiön toimi-tusjohtajana on toiminut Heli Välikangas.
- Tilanne on äärimmäisen harmillinen, mutta mielestäni Heli Välikankaalla ei ole mahdollisuutta jatkaa Ounastähti Kehittämiskuntayhtymän toimitusjohtajana.

Vastaus 7

- Välikangas toimii kuntayhtymän johtajana ja vastaa yhtymän johtamisesta ja hal-linnosta. Kuntayhtymän rahatoimen tehtäviä ovat maksuvalmiuden ylläpitäminen, maksuliikenteen hoito, lainarahoitus ja rahavarojen sijoittaminen. Rahatoimen käytännön hoitamisesta vastaa Välikangas.
- Lapin käräjäoikeus on antanut tuomion 31.8.2022 (asianumero R 22/624), jossa on todettu, että Välikankaan on näytetty julkista valtaa käyttäessään ja hankkiak-seen itselleen hyötyä rikkoneen virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa valmistellessaan Rovaniemen kau-pungin sijoituspäätöstä Front Finance Oy:n sijoituksen kohdalla laiminlyödessään ilmoittaa esteellisyydestään, laiminlyödessään huolehtia sijoitusesitystä valmistellessaan esityksen sijoitusohjeidenmukaisuudesta ja laiminlyödessään huolehtia asian asianmukaisestaselvittämisestä ja valmistelusta. Välikankaan menettely to-teuttaa virka-aseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistön. Tuomion mukaan Vä-likankaan menettelyn on täyttänyt rikoslain 40 luvun 7 §:n virka-aseman väärin-käyttämisen tunnusmerkistön ja menettely olisi luettavissa vastaajalle syyksi ta-hallisena, mutta syyteoikeus virka-aseman väärinkäyttämässä oli kuitenkin van-hentunut. Välikangas on velvoitettu suorittamaan vahingonkorvausta Rovaniemen kaupungille. Tuomio ei ole lainvoimainen.
- Nämä seikat huomioiden Välikankaalla ei ole luottamusta kuntayhtymän johta-jana.

Vastaus 8

- Välikangas ei kertonut työnantajalleen ennen tiedotusvälineissä esiin nousseista häneen kohdistuvista epäilyistä väärinkäytöksistä.

- Välikankaan on epäilty muissa toimissaan toimineen tavalla, joka vakavalla tavalla heikentää osapuolten välistä luottamusta tai muutoin vaikuttaa toimitusjohtajan tehtävien hoitamiseen. Esiin nousseista epäilyistä Välikankaan olisi tullut ymmärtää menettelynsä moitittavuuden.

Vastaus 9

- Kuntayhtymässä Välikangas on hoitanut asiat hyvin, mutta Rovaniemen kaupungin ja Heli Välikankaan keskinäiset asiat haittaavat julkisuusmainetta.

Vastaus 10

- Koen, että minulle ei ole riittävästi lainopillista koulutusta tai osaamista vastamaan tuomitsevasti tai vapauttavasti kyselyyn Välikankaan mahdollisesta irtisanomisesta tai muihin tehtäviin siirtämisestä
- Henkilökohtainen mielipiteeni on, että Välikankaalla on ollut riittävä ammatti-osaaminen arvioidakseen sijoituskohteen luotettavuutta ja tekojensa oikeellisuutta sekä ymmärrys riskeistä ja niistä koituvista seurauksista, jos ne tulevat ilmi siksi, ettei kaikki menekään hänen suunnitelmiensa mukaan.
- Suunnitelmallisuutta ja ymmärrystä tukee myös tämänhetkinen tilanne, jossa Välikangas on valmis vaatimaan kohtuuttomia korvauksia osapuolelta, joka on menettänyt hänen oman epäeettisen ja epäammattimaisen toimintansa vuoksi n.2 miljoonaa. Välikankaalla olisi ollut mahdollisuus mennä muihin tehtäviin oma-aloitteisestikin.
- Kolmen kunnan rahoilla toimiva Ounastähti Kehittämiskuntayhtymä ei ole minun hallituksen varajäsenkautenani joutunut vastaavaan tilanteeseen, enkä haluaisi sen missään tapauksessa sellaiseen joutuvankaan, joten toivoisin johtajan olevan pätevä sekä toimivan eettisesti, luotettavasti ja kaikkien yhteisen edun varmistuen. Tällä perusteella olen siis johdon vaihtamisen kannalla - ottamatta kuitenkaan kantaa siihen, pitääkö Välikangas irtisanoa vai siirtää muihin tehtäviin.

4.4 Yhteenvedo saaduista selvityksistä

Hallituksen jäseniltä ja varajäseniltä saaduista selvityksistä voidaan yleisesti todeta, että:

- Viidessä (5) vastauksessa esitettiin, että epäluottamusta Välikangasta kohtaan ei ole syntynyt tai selvityksen antajalla ei ole huomautettavaa Välikankaan toiminnasta.
- Viidessä (5) vastauksessa esitettiin seikkoja, joiden voidaan katsoa puhuvan luottamuksen menetyksen puolesta.

Selvityksissä ei ole noussut esille, että Välikankaan varsinaisessa toiminnassa kuntayhtymässä olisi ollut huomautettavaa. Selvityksissä ei esitetä myöskään, että epäluottamusta olisi syntynyt sen perusteella, miten Välikangas on toiminut kuntayhtymän johtajana. Selvityksissä mainittiin myös, että kuntayhtymässä on suoritettu konsultoiva arvio Ernst & Young Oy:n tilintarkastusyhteisön toimesta, eikä siinä tullut esille mitään huomautettavaa kuntayhtymän hallinnon hoidossa.

Esitetyt seikat, joihin luottamuksen menetys perustuu, liittyvät Lapin käräjäoikeus antamaan tuomioon 31.8.2022 (asianumero R 22/624) asiassa, jossa Välikangas on ollut vastaajana. Osan selvitysten antajien näkemyksenä on, että käräjäoikeuden tuomion mukaan Välikangas on toiminut lainvastaisesti Rovaniemen kaupungin sijoituspäättöstä koskevassa asiassa. Tuomio ei ole kuitenkaan lainvoimainen.

Osassa selvityksiä viittaa siihen, että käräjäoikeuden ratkaisu heikentää luottamusta, koska kuntayhtymän johtajan vastuulla on talousasioita ja tehtävä edellyttää luotettavuutta. Yhdessä selvityksessä on esitetty, että Rovaniemen kaupungin ja Heli Välikankaan keskinäiset asiat haittaavat julkisuusmainetta ja yhdessä selvityksessä esitettiin, että Välikankaan asia heijastuu epäsuorasti koko hallituksen työskentelyyn ja eri kuntien antamaan omistajaohjaukseen. Yhdessä vastauksessa esitetään myös, että Välikangas ei kertonut työnantajalleen ennen tiedotusvälineissä esiin nousseista häneen kohdistuvista epäilyistä väärinkäytöksistä.

5. ASIANOSAISEN KUULEMINEN

5.1 Välikankaan lausunto

Tilapäinen valiokunta on varannut asianosaiselle kuntayhtymän johtaja Heli Välikankaalle tilaisuuden tulla kuulluksi kuntalain ja hallintolain mukaisesti. Asianosaisen vastine kuulemiskirjeeseen oli seuraava:

Välikangas katsoo, että käsillä ei ole syytä irtisanoa tai siirtää häntä muihin tehtäviin. Välikangas on omasta puolestaan motivoitunut ja halukas jatkamaan aiempaa tuloksekasta työtään Kuntayhtymän toimitusjohtajan tehtävässä.

Välikankaan mukaan ensisijaisesti asiaa tulee arvioida sen perusteella, miten Välikangas on suoriutunut Kuntayhtymän toimitusjohtajan tehtävässä. Välikankaan mukaan tilapäiselle valiokunnalle osoitetuissa kirjelmissä ei ole edes väitetty, että Välikangas olisi alisuoriutunut tehtävässään. Päinvastoin lienee selvää, että Välikankaan suoriutuminen on ollut hyvää tasoa ja ennen kaikkea Kuntayhtymälle taloudellisesti hyvin tuloksellista. Lisäksi Kuntayhtymän hallintoon ja taloudenpitoon on teetetty erityis-tarkastus, jossa ei ole havaittu mitään huomautettavaa.

Esille nousseisiin mainehaittakysymyksiin viitaten Välikangas toteaa ensinnäkin, että Lapin käräjäoikeuden tuomio, josta väitetyssä mainehaitassa on kysymys, ei ole lainvoimainen. Välikangas on valittanut tuomiosta hovioikeudelle ja vaatinut tuomion kumoamista. Käräjäoikeuden ei-lainvoimaisessa tuomiossa ei toisaalta edes ole kysymys Välikankaan toiminnasta Kuntayhtymässä.

Yleisellä tasolla työnantaja kantaa riskin ryhtyessään toimenpiteisiin ei-lainvoimaisen tuomioistuimen ratkaisun nojalla. Riski on sitä suurempi, jos ei-lainvoimaisesta tuomiosta on myös konkreettisesti valitettu. Tässä tapauksessa Kuntayhtymän tulisi tarkoin harkita, miltä Välikankaan irtisanominen näyttää siinä skenaariossa, jossa hovioikeus esimerkiksi kumoaisi käräjäoikeuden tuomion kokonaan. Edelleen harkinnassa tulisi pitää mielessä se, että tuomio ei liity mitenkään Kuntayhtymään.

Eräissä kohdin vastauksissa viitataan myös Välikangasta koskevaan rikosepäilyyn liittyen tämän toimintaan Rovaniemen kylien kehittämissäätio sr:n (jälj. Säätiö) toimitusjohtajana. Välikangas toteaa, että Pohjois-Suomen syyttäjälueen päätöksellä 2.3.2023 Välikangas on jätetty syyttämättä. Välikangasta ei siis epäillä eikä syytetä mistään rikoksesta Säätiön toimintaan liittyen.

Välikangas kiinnittää tilapäisen valiokunnan huomion siihen, että Eemeli Kajula on ollut aktiivisesti ja oma-aloitteisesti ajamassa Välikankaan erottamista Säätiön palveluksesta sekä Säätiön rikostutkinta-asiaa ja muun ohella tehnyt Säätiön hallintoneuvoston nimissä rikosilmoituksen, jota hallintoneuvosto ei ollut edes käsitellyt ja joka ei ole johtanut syytetoimiin. Kajulan oma asia on arvioida, voiko hän näissä olosuhteissa esteettömästi osallistua Välikankaan asian käsittelyyn Kuntayhtymässä.

Välikankaan lausumassa kiinnitettiin lisäksi huomiota eräisiin yksittäisiin selvityksessä saatuihin lausuntoihin ja selvitysten antajiin.

Maarit Simoska, joka on myös esittänyt tilapäisen valiokunnan perustamista, on ollut Rovaniemen kaupunginhallituksessa päättämässä Rovaniemen kaupungin sijoituksesta Front Finance Oy:n velkakirjaan. Simoskalla on siten selvä ja luonnollinen intressi saattaa Välikangas joka suhteessa mahdollisimman negatiiviseen valoon siirtääkseen huomion pois omasta toiminnastaan ja vastuustaan Rovaniemen kaupunginhallituksen jäsenenä.

Krista Stauffer on vastineessaan sinänsä suoraselkäisesti todennut omaavansa riittämättömän asiantuntemuksen, koulutuksen ja pätevyyden vastata kyselyyn. Staufferin vastineen 3. kappaleessa selostetut eriskummalliset ja tosiasioihin perustumattomat väitteet osoittavat Staufferin oman arvion oikeaksi.

Petteri Pohja on selostanut vastineessaan Välikankaan ja Rovaniemen kaupungin välisen asian ei-lainvoimaiseen tuomioon liittyviä seikkoja ja todennut näiden seikkojen vuoksi luottamuksen puuttuvan. Vastineesta ei kuitenkaan ilmene, millä tavalla Rovaniemen kaupungin ja Välikankaan välinen asia Pohjan mielestä liittyy Kuntayhtymään. Pohja ei näyttäisi antavan mitään merkitystä sille, että Välikangas on kiistattomasti hoitanut Kuntayhtymän toimitusjohtajan tehtävän hyvin ja tuloksekkaasti, eikä Välikankaan toiminnassa Kuntayhtymän toimitusjohtaja ole edes väitetty havaitun epäkohtia.

Edellä mainituilla perusteilla Välikangas katsoo yhteenvedonaan voivansa jatkaa Kuntayhtymän toimitusjohtajan tehtävässä.

Mikäli Välikangas kaikesta huolimatta päätetään irtisanoa toimitusjohtajan tehtävästä, Välikangas pyytää suorittamaan johtajasopimuksen 20.12.2021 mukaisen kuukauden palkkaa vastaavan kertakorvauksen Välikankaan palkanmaksutilille.

6. LOPPUYHTEENVETO

6.1 Asian arvioinnin lähtökohtia

Kuntayhtymän johtajan irtisanomisessa tai muihin tehtäviin siirtämisessä kuntalain 43 §:n erityissäännöksen perusteella perusteena on luottamuksen menetys.

Tämä on oma erillinen tähän erityiseen luottamusasemaan perustuva irtisanomisperuste ja se eroaa kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetussa laissa säädetystä viranhaltijasta johtuvista normaaleista irtisanomisperusteista. Lain tarkoituksena on, että kuntayhtymän johtajan nauttiman erityisen luottamuksen menetys oikeuttaa hänen palvelussuhteensa päättämisen viranhaltijalain säännöksistä huolimatta. Luottamuspuhua ei käsitteenä kuitenkaan määritellä lainsäädännössä, eikä sille ole asetettu juridisia reunaehtoja. Kyse on tapauskohtaisesti arvioitavasta asiasta.

Lain esitöiden sekä oikeuskirjallisuuden ja -käytännön mukaan irtisanomisen edellytetään johtuvan luottamuksen menettämisestä, johon liittyy asianosaiselle ilmoitettava asiallinen ja riittävä syy. Oikeustapauksissa tyypillisiä luottamuspuhan syitä ovat olleet esimerkiksi puutteet johtamisessa sekä valtuusto- ja hallitusasioiden valmistelussa, lukkiutuneet suhteet luottamushenkilöihin, muuhun organisaatioon tai sidosryhmiin, puutteet kunnan etujen valvonnassa tai muut vastaavat seikat. Kyse on yleensä siis henkilön omaan työtehtävään liittyvistä epäkohdista, henkilösuhteiden toimimattomuudesta tai puutteellisista johtamistaidoista.

On kuitenkin mahdollista, että luottamuksen menetys voi perustua myös kuntayhtymän johtajan oman tehtävän ja virantoimituksen ulkopuolella tapahtuneisiin asiallisiin ja riittäviin syihin, jotka osoittavat henkilön soveltumattomuutta virkatehtävään. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan KHO 8.10.1998 T 2179 vahvistanut silloisen lääninoikeuden päätöksen, jossa katsottiin, että luottamuksen menettämistä ei ole rajattu vain virkatehtävien hoitamiseen, vaan asianomaisen aikaisemmastakin toiminnasta ilmenneet seikat ovat huomioon ottamisen arvoisia. Näin ollen valtuuston päätös kaupunginjohtajan erottamisesta luottamuspuolan vuoksi oli KHO:n ratkaisun mukaan laillinen. Erottamisen perusteet olivat selkeät luottamuspuolan kohdalla ja kuntalakiä voitiin soveltaa, vaikkei rikos- ja vahingonkorvausvastuuseen perustuvia asioita nous- sutt esille kyseisen kunnanjohtajan osalta.

Kyseinen KHO 8.10.1998 T 2179 on lähinnä nyt kyseessä olevaa asiaa. Siinä luottamuspuolan syntymisen taustana oli se, että suoritettun esitutkimuksen mukaan oli aihetta epäillä, että kaupunginjohtajan puoliso oli syyllistynyt tutkinnassa törkeäksi kavallukseksi nimitettyyn rikokseen. Kateissa olevien varojen määrä oli tutkinnan mukaan noin 450 000 markkaa. Tässä siis epäluottamuksen syntyminen ei liittynyt tuomioistuimessa ratkaistuun ja lainvoimaiseen rikostuomioon vaan kaupunginjohtajan erottaminen tapahtui kun hänen puolisonsa rikosasia oli vasta syyteharkinnassa ja ennen kuin rikosoikeuden käynti oli alkanut käräjäoikeudessa.

Toisaalta KHO 8.10.1998 T 2179 huomattavaa painoarvoa sai myös se, että kaupunginjohtaja oli aikaisemmin toiminut kaupunginkamreerina ja hänen tehtävänänsä olisi ollut toimia rahastotoimiston päällikkönä ja ohjata ja seurata lauta- ja johtokuntien rahatoimen ja laskentatoimen tehtävien hoitamista. Toisin sanoen hänen olisi kuulunut huolehtia muun muassa rahantilitysten asiallisesta valvonnasta, joihin hänen puolisonsa kavallusrikos liittyi. Esteellisenä hän ei olisi voinut välittömästi osallistua puolisona suorittamien tilitysten valvontaan, mutta hänen olisi kuitenkin tullut huolehtia, että talousvalvonta olisi järjestetty tehokkaasti. Edelleen kaupunginjohtajan tehtävään siirtymisen jälkeen hänen tehtävänänsä olisi ollut vastata kaupungin hallinnon ja taloushoidon johtamisesta. KHO:n ratkaisu tarkoittaa tätä, kun se viittaa siihen, että kaupunginjohtajan aikaisemmassakin toiminnassa ilmenevät seikat voidaan ottaa epäluottamuksen arvioinnissa. Ratkaisussa katsottiin, että näissä olosuhteissa, joissa kaupungin taloudenhoidon valvontajärjestelmät eivät toimineet ja taloudellisen menetyksen määrä oli suuri, kaupungin valtuusto oli voinut ottaa ratkaistavaksi kaupunginjohtajan irtisanomisen, vaikka kaupunginjohtajan puolison rikosasiaa ei ollut ratkaistu lainvoimaisella tuomiolla. Huomioon otettiin myös se, että kaupungin taloudellinen tilanne oli ollut 1990-luvun alusta lähtien heikko ja kaupungin rahojen katoamisella oli vaikutusta kaupungin taloushoidon yleiseen uskottavuuteen ja kaupunginjohtajan nauttimaan luottamukseen siitä riippumatta, kuka olisi syyllistynyt varojen anastamiseen.

Nyt kyseessä olevassa asiassa on mahdollista harkita sitä, onko luottamus Välikankaaseen kuntayhtymän johtajana menetetty häneen liittyvän rikosasian johdosta, vaikka hänen toiminnassaan kuntayhtymän johtajana ei itsessään olisi moitittavaa. Tämä kuitenkin edellyttää, että luottamuksen menetys perustuu kuntayhtymän hallinnon kannalta merkityksellisiin seikkoihin, eikä epäasiallisiin syihin. Lisäksi irtisanomismenettelyssä on otettava huomioon hallinnossa yleisesti noudatettavat tarkoitussidonnaisuuden, suhteellisuuden ja objektiivisuuden periaatteet. Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, onko tässä asiassa perusteltua ratkaista irtisanomisasia olemassa olevan aineiston pohjalta odottamatta Välikankaan rikosasian ratkeamista lainvoimaisella tuomiolla.

6.2 Tilapäisen valiokunnan esitys yhtymäkokoukselle

Tilapäinen valiokunta esittää yhtymäkokoukselle, että yhtymäkokous päättää, että:

- 1) Kuntayhtymän johtajan erottamiselle ei ole perusteita.

6.3 Esityksen perustelut

Asianosainen Välikangas toimii kuntayhtymän johtajana ja vastaa yhtymän johtamisesta ja hallinnosta. Välikankaalla on johtava asema ja toimitusjohtajana hänen tehtävään kuntayhtymässä on johtaa hallintoa, taloutta ja muuta toimintaa. Tähän liittyen hän valmistelee ja laittaa täytäntöön yhtymähallituksen päätökset. Lisäksi kuntayhtymän hallintosäännön mukaan toimitusjohtaja eli Välikangas vastaa rahatoimen käytännön hoitamisesta. Kuntayhtymä harjoittaa myös taloudellisesti merkittävää sijoitustoimintaa. Tosin tavoitteena on pääoman reaaliarvon säilyttäminen ja toissijaisena tavoitteena on saavuttaa mahdollisimman hyvä tuotto- /riskisuhde.

Nämä seikat huomioiden tilapäinen valiokunta katsoo, että talousasioiden hoitamisen osalta Välikankaaseen kohdistuu erityisesti vaatimus luottamuksesta.

Epäluottamuksen menetyksen syyksi on esitetty se, että Välikangas on ollut vastaajana rikosoikeudenkäynnissä, jossa häntä on epäilty törkeästä virka-aseman väärinkäytöstä. Käräjäoikeus on antanut 31.8.2022 tuomion (asianumero R 22/624), jonka mukaan Välikankaan on näytetty julkista valtaa käyttäessään ja hankkiakseen itselleen hyötyä rikkoneen virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa valmistellessaan Rovaniemen kaupungin sijoituspäätöstä Front Finance Oy:n sijoituksen kohdalla laiminlyödessään ilmoittaa esteellisyydestään, laiminlyödessään huolehtia sijoitusesitystä valmistellessaan esityksen sijoitusohjeiden mukaisuudesta ja laiminlyödessään huolehtia asian asianmukaisesta selvittämisestä ja valmistelusta. Käräjäoikeuden mukaan Välikankaan menettely täytti virka-aseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistön.

Käräjäoikeuden ratkaisun mukaan syyteoikeus oli kuitenkin vanhentunut teon osalta ja rikossyyte Välikangasta kohtaan hylättiin. Välikangas tuomittiin kuitenkin korvaamaan hänen menettelystään aiheutunutta vahinkoa Rovaniemen kaupungille. Kuten Välikangas on kuulemisessaan tuonut esille, kyseinen käräjäoikeuden tuomio ei ole kuitenkaan lainvoimainen. Asian käsittely jatkuu hovioikeudessa.

Tilapäinen valiokunta katsoo, että sitä voidaan pitää asiallisena syynä luottamuksen menetykselle, että Välikankaan on katsottu toimineen moitittavasti ja aiheuttaneen vahinkoa Rovaniemen kaupungin sijoitustoimintaan liittyen. Asiassa voidaan katsoa, kuten osassa selvityksiä tuli esille, että käräjäoikeuden ratkaisu heikentää luottamusta Välikangasta kohtaan, koska kuntayhtymän johtajan vastuulla on talousasioita ja tehtävä edellyttää luotettavuutta tai, että asia haittaa kuntayhtymän julkisuusmainetta. Kun otetaan huomioon Välikankaan asema, luottamuksen edellytyksenä voidaan perustellusti pitää sitä, että Välikangas ei kuntayhtymän virantoimituksen ulkopuolella syyllistyisi sellaisiin väärinkäytöksiin tai moitittaviin tekoihin, jotka voivat vaikuttaa heikentävästi kuntayhtymän taloudenhoidon tai johdon yleiseen uskottavuuteen. Tästä näkökulmasta luottamuksen menetys perustuisi kuntayhtymän kannalta merkityksellisiin seikkoihin. Tilapäinen valiokunta katsoo, että taloudellisten asioiden hoitoon liittyvä epäluottamus olisi myös sinänsä tarkoitussidonnaisuus-, yhdenvertaisuus- ja objektiveiteettiperiaatteiden näkökulmasta perusteltu syy irtisanomiselle, eikä kyse olisi epäasiallisesta, mielivaltaisesta tai syrjivästä erottamisesta.

Toisaalta tilapäinen valiokunta on ottanut huomioon sen, että käräjäoikeuden ratkaisu ei ole lainvoimainen. Välikangas on tuonut tämän myös esille kuulemisessa. Koska oikeudenkäynti on kesken, asiassa jää epävarmaksi, pysyykö vai muuttuuko käräjäoikeuden tuomio hovioikeudessa. Tilapäinen valiokunta on katsonut, että asiaa on arvioitava erityisesti suhteellisuusperiaatteen kannalta; onko irtisanominen oikeassa

suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden ja tietyllä tavalla välttämätöntä ja kohtuullista tässä tilanteessa.

Tilapäinen valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että Välikankaan epäilty teko on ajoittunut vuoteen 2017 ja se alkoi selvitä vuonna 2020 Front Capital Oy velkasaaneeraukseen hakeutumisen myötä ja rikosoikeudenkäynti tuli vireille vuonna 2022. Tänä aikana Välikangas on jatkanut kuntayhtymässä toimitusjohtajana. Saaduissa selvityksissä ei ole noussut esille, että Välikankaan varsinaisessa toiminnassa kuntayhtymässä olisi ollut huomautettavaa. Selvityksissä ei esitetä myöskään, että epäluottamusta olisi syntynyt sen perusteella, miten Välikangas on toiminut kuntayhtymän johtajana. Kuten Välikangas on kuulemisessa tuonut esille, kuntayhtymässä on myös suoritettu konsultoiva arvio Ernst & Young Oy:n tilintarkastusyhteisön toimesta, eikä siinä tullut esille mitään huomautettavaa kuntayhtymän hallinnon hoidossa. Tämä puhuu jossain määrin sitä vastaan, että Välikankaan irtisanominen tässä vaiheessa ilman lainvoimaista tuomiota olisi välttämätöntä.

Huomiona voidaan todeta, että kuntayhtymässä alun perin harkittiin Välikankaan osalta virantoimituksesta pidättämistä. Toisaalta oikeuskäytännön mukaan, mikäli käräjäoikeuden päätös on kuitenkin vapauttava, virantoimituksesta pidättäminen on yleensä lopetettava, vaikka päätökseen haettaisiin muutosta. Mikäli Välikangas olisi siis (hypoteettisesti) heti aluksi pidätetty virantoimituksesta, periaatteessa syytteen hylkääminen olisi johtanut virantoimituksesta pidättämisen lopettamiseen ja hän olisi saattanut palata työhön muutoksenhaun ajaksi. Tämänkin voidaan katsoa jossain määrin puhuvan sitä vastaan, että irtisanomisesta tulisi päättää ennen lainvoimaista tuomiota.

Lisäksi tilapäinen valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että Välikankaan johtajasopimuksessa on sovittu, että mikäli hänet irtisanotaan, hänen tehtävänsä päättyvät välittömästi, ellei irtisanomisesta ole toisin ilmoitettu ja hänelle maksetaan toimitusuhteen päättymishetkellä kuuden (6) kuukauden palkkaa vastaava kertakorvaus. Johtajasopimuksessa on myös sovittu, että toimitusjohtaja siirtyy eläkkeelle täytettyään 65 vuotta (maaliskuu 2024). Johtajasopimuksen mukaan sopimus päättyy ilman irtisanomisaikaa toimitusjohtajan siirtyessä eläkkeelle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Välikankaan sopimuksessa sovittuun eläkeikään on alle vuosi jäljellä ja mikäli hänet irtisanotaan, kuntayhtymän tulee sopimuksen mukaisesti maksaa hänelle kuuden (6) kuukauden palkka. Tilapäinen valiokunta on punninnut sitä, onko Välikankaan irtisanominen tässä tilanteessa oikeasuhteinen, välttämätön ja kohtuullinen toimi, kun johtajasopimuksen mukainen eläkeikä lähestyy koko ajan ennen kuin yhtymäkokous tekee asiassa päätöksen. Käytännössä tähän saattaisi jäädä muutaman kuukauden ero irtisanomisen ja eläkkeelle jäämisen välille. Tilapäinen valiokunta katsoo, että asiassa on syytä antaa painoarvoa sille, että päätöksen tulee olla suhteellisuusperiaatteen mukaisesti kohtuullinen ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

Kokonaisuutena arvioituna ja ottaen huomioon, että epäluottamuksen perusteena oleva käräjäoikeuden tuomio ei ole lainvoimainen ja että Välikankaan toiminnassa kuntayhtymässä tai kuntayhtymän sisäisesti, ei ole tullut esille merkittäviä ongelmia, tilapäinen valiokunta katsoo, että Välikankaan irtisanomiselle luottamuksen menetyksen johdosta ei ole tässä tilanteessa riittävää perustetta.

Liitteet

Pekka Rajalan vastaus selvityspyyntöön 1.2.2023
Sirkka Hansasvaaran vastaus selvityspyyntöön 8.2.2023
Aaro Granrothin vastaus selvityspyyntöön 2.2.2023
Raili Fagerholmin vastaus selvityspyyntöön 9.2.2023
Veikko Virtasen vastaus selvityspyyntöön 8.2.2023
Maarit Simoskan vastaus selvityspyyntöön 13.2.2023
Petteri Pohjan vastaus selvityspyyntöön 13.2.2023
Arja Mäkitalon vastaus selvityspyyntöön
Juha Karppisen vastaus selvityspyyntöön 13.2.2023
Krista Staufferin vastaus selvityspyyntöön 13.2.2023
Heli Välikankaan vastine kuulemiskirjeeseen 3.3. liitteineen
Tilintarkastusyhteisö Ernest & Young Oy:n konsultoiva arvio vuosilta 2019-2021